

**Robert Bosch
Stiftung**

EUROREGION
SPREE-NEISSE-BOBER
SPREWA-NYSA-BÓBR

**Raport na temat polsko-niemieckiego procesu
partycypacji w ramach projektu „Razem silniejsi!
Wspólne zarządzanie kryzysowe na pograniczu
polsko-niemieckim”**

Okres realizacji: 01.10.2022 - 30.09.2025

w ramach programu wsparcia Common Ground – Współtworzenie bez granic
Fundacji Roberta Boscha

opracowany przez Verenę Reinecke, IKOME | Steinbeis Mediation
oraz zespół Euroregionu

**Steinbeis
Mediation**

Wydawca:**Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V.**

Berliner Straße 7
03172 Guben
Telefon: +49 3561 3133
www.euroregion-snb.de

Euroregion „Spree-Nysa-Bóbr”

ul. Piastowska 18
66-620 Gubin
Telefon: +48 68 455 80 50
www.euroregion-snb.pl

Teksty:

IKOME–Steinbeis Mediation – Verena Reinicke
oraz zespół Euroregionu Spree–Neiße–Bober e.V. / „Spree–Nysa–Bóbr”

Zdjęcia:

Andreas Franke, Frank Hammerschmidt, Tomasz Browarczyk

Projekt graficzny:

Drukarnia Dem Druk

Druk i oprawa:

Drukarnia Dem Druk

Zamknięcie redakcyjne:

Lipiec 2025

Współfinansowanie:

Fundacja Roberta Boscha

Koordynacja merytoryczna:

nexus - Institut für Kooperationsmanagement und interdisziplinäre Forschung GmbH
(Instytut Zarządzania Współpracą i Badań Interdyscyplinarnych Sp. z o.o.)

SPIS TREŚCI

	Przedmowa	4
1.	O projekcie	6
2.	Partnerzy projektu	8
3.	Analiza wstępna	9
4.	Opis formatów partycypacji	11
4.1.	Polsko-niemieckie dialogi obywatelskie	11
4.1.1.	Zarządzanie uczestnikami	11
4.1.2.	Przebieg i metodologia	12
4.1.3.	Kształtowanie treści dialogów	13
	1. Dialog Obywatelski	13
	2. Dialog Obywatelski	14
	3. Dialog Obywatelski	14
	4. Dialog Obywatelski	15
	5. Dialog Obywatelski – wydarzenie podsumowujące	15
4.2.	Polsko-Niemiecka Rada Obywatelska	21
4.2.1.	Członkowie	21
4.2.2.	Tryb pracy	22
4.3.	Ankieta towarzysząca	23
5.	Rekomendacje działań	25
5.1.	Transgraniczna opieka zdrowotna	25
5.2.	Transgraniczne oferty edukacyjne	26
5.3.	Transgraniczny publiczny transport zbiorowy	28
5.4.	Turystyka transgraniczna	28
5.5.	Myśl przewodnia współpracy obywateli	30
6.	Podsumowanie i perspektywy na przyszłość	31
	Spis zdjęć	33
	Załącznik	34

Szanowni Państwo,
drodzy Przyjaciele Współpracy Transgranicznej,

z wielką radością spoglądamy na projekt „Razem silniejsi! Wspólne zarządzanie kryzysowe na pograniczu polsko-niemieckim”, realizowany od 2022 roku we współpracy z naszymi ogromnie zaangażowanymi partnerami, który to zakończyliśmy w pierwszej połowie 2025 roku. Uroczyste podsumowanie tego ważnego przedsięwzięcia miało miejsce 1 kwietnia 2025 roku w ramach piątego Polsko-Niemieckiego Dialogu Obywatelskiego.

Projekt ten miał dla nas pionierski charakter, bowiem nigdy dotąd w naszym regionie nie przeprowadzono procesu partycypacji obywatelskiej o charakterze transgranicznym. Cieszymy się, że tak wielu mieszkańców z obu stron granicy wzięło aktywny udział w projekcie i podzieliło się z nami swoimi pomysłami oraz troskami. Ich zaangażowanie pokazało, jak silna jest potrzeba współtworzenia naszego regionu i współpracy przy zarządzaniu kryzysowym na pograniczu.

Niniejszy raport nie stanowi wyłącznie dokumentacji wyników projektu, lecz przede wszystkim zawiera rekomendacje konkretnych działań zgłoszonych przez mieszkańców pogranicza. Adresujemy je do ekspertów i przedstawicieli władz na szczeblu gminnym, powiatowym oraz krajowym w Polsce i Niemczech, a także do odpowiednich polsko-niemieckich komisji eksperckich i wspólnych gremiów z udziałem przedstawicieli

Zdjęcie 1: Dialog obywatelski w Forst (Lasuitz)

z obu krajów. Mamy nadzieję, że te propozycje zostaną uwzględnione przy podejmowaniu decyzji politycznych w przyszłości tak, aby wszystkie obszary życia społecznego oraz związana z nimi infrastruktura naszego wyjątkowego pogranicza stały się bardziej odporne na kryzysy i mogły się nadal swobodnie rozwijać.

Szczególnie pilna potrzeba działania dotyczy transgranicznej opieki zdrowotnej. Niezbędne jest dążenie do trwałej poprawy dostępu do usług medycznych po obu stronach granicy, aby móc zapewnić szybką i skuteczną pomoc nie tylko w czasie kryzysów, ale również na co dzień. Teraz to w rękach władz publicznych leży stworzenie odpowiednich ram prawnych.

Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy przyczynili się do sukcesu tego przedsięwzięcia: naszym nieocenionym partnerom projektu, moderatorom i ekspertom ds. komunikacji społecznej, Fundacji Roberta Boscha oraz Instytutowi Nexus, wspierającemu proces partycypacji obywatelskiej, a także wszystkim, którzy okazali nam pomoc. Szczególne podziękowania należą się członkom pierwszej polsko-niemieckiej Rady Obywatelskiej, powstałej w ramach projektu, którzy z wielkim zaangażowaniem i niestrudżonym wysiłkiem wspierali proces partycypacji obywatelskiej na zasadzie wolontariatu. Gorąco dziękujemy również wszystkim mieszkańcom, którzy aktywnie włączyli się w dialog i współtworzyli proces partycypacji.

Jedno jest dla nas pewne: transgraniczny proces partycypacji obywatelskiej nie może być jednorazowym przedsięwzięciem. Będziemy nadal dążyć do tego, aby głos mieszkańców naszego regionu został usłyszany i uwzględniony przy podejmowaniu decyzji politycznych.

Z wyrazami szacunku,

Harald Altekruiger

Starosta Powiatu Spree-Neiße,
Prezes Euroregionu Spree-Neiße-Bober e. V.

Czesław Fiedorowicz

Prezes Konwentu Euroregionu
„Sprewa-Nysa-Bóbr”

W 2022 roku Euroregion Spree-Nysa-Bóbr znalazł się w gronie ośmiu niemieckich regionów, które otrzymały dofinansowanie w ramach programu „**Common Ground – Współtworzenie bez granic**” Fundacji Roberta Boscha. Celem programu jest wspieranie i zakorzenienie na stałe zaangażowania obywateli na rzecz transgranicznego kształtowania i rozwoju pogranicza.

W trakcie trzech lat realizacji projektu „**Razem silniejsi! Wspólne zarządzanie kryzysowe na pograniczu polsko-niemieckim**” wspólnie z naszymi partnerami zachęcaliśmy obywateli do transgranicznych debat z udziałem przedstawicieli władz i administracji publicznej, kształtując proces oparty na dialogu.

Projekt, którego realizacja przypada na okres od 01.10.2022 do 30.09.2025 roku, początkowo koncentrował się na zagadnieniach transgranicznej infrastruktury oraz usług użyteczności publicznej w sytuacjach kryzysowych w regionie przygranicznym.

Pierwotnie wniosek projektowy dotyczył analizy zarządzania kryzysowego w okresie pandemii koronawirusa COVID-19 w latach 2020-2022 na wspólnym pograniczu. Jednakże już na wczesnym etapie realizacji projektu uczestnicy rozszerzyli definicję kryzysu o aktualne wyzwania, takie jak opieka zdrowotna, edukacja (szkolna), transport publiczny oraz turystyka. Jednocześnie podkreślali oni, że ograniczenia w małym ruchu granicznym, które miały miejsce podczas pandemii, nie mogą się powtórzyć.

Celem projektu było m.in. opracowanie wspólnych mechanizmów wsparcia obywateli jako istotnego elementu dla opracowania strategii zarządzania kryzysowego na polsko-niemieckim pograniczu oraz stworzenie podstaw dla skutecznej, transgranicznej komunikacji

kryzysowej. Ponadto zadaniem projektu była identyfikacja kluczowych potrzeb informacyjnych oraz istniejących luk informacyjnych w sprawach dotyczących obywateli, aby zasilić konkretnymi zagadnieniami portal internetowy powstający w ramach projektu INTERREG VI A „Przygotowanie i wdrożenie systemu granicznych punktów informacji wzdłuż granicy polsko-niemieckiej” (<http://euroregion-snb.pl/gpi/>). Związany z tym był proces partycypacyjny, prowadzony w sposób umożliwiający oddolne zaangażowanie obywateli w celu wzmocnienia demokracji.

Projekt skupiał się na **współtworzeniu, współudziale i współdecydowaniu**.

Zdjęcie 2: Projekt transgraniczny

Transgraniczny dialog wymaga efektywnej współpracy, ponieważ kryzysy nie zatrzymują się na granicy państw. Stąd też konieczna jest ciągła wymiana informacji i pielęgnowanie sieci kontaktów, które w procesie partycypacyjnym oraz na styku polityki, administracji publicznej i społeczeństwa obywatelskiego mogą służyć wypracowaniu wspólnych rozwiązań, które (w najlepszym scenariuszu) przybiorą formę wiążących regulacji.

Bezpośrednią grupą docelową projektu byli mieszkańcy Euroregionu Spree-Nysa-Bóbr/Spree-Neiße-Bober oraz pracownicy i członkowie instytucji działających transgranicznie m.in. administracji publicznej, placówek edukacyjnych, organizacji pozarządowych i innych organizacji non-profit.

Poniższe elementy projektu umożliwiły zaangażowanie tej grupy docelowej:

1. Opracowanie wstępnej analizy sytuacji wyjściowej na podstawie wywiadów jakościowych z wybranymi mieszkańcami polsko-niemieckiego pogranicza.
2. Organizacja pięciu polsko-niemieckich Dialogów Obywatelskich jako forum dla szerokiego grona mieszkańców („spotkania obywateli”).

3. Utworzenie polsko-niemieckiej Rady Obywatelskiej o parytetowym składzie oraz organizacja pięciu spotkań Rady, a także wsparcie jej prac prowadzonych na zasadzie wolontariatu.

4. Przeprowadzenie ciągłej ankiety w polsko-niemieckim regionie przygranicznym za pomocą kwestionariusza.

W ramach wymienionych powyżej różnych wydarzeń partycypacyjnych były zbierane istotne informacje, pomysły i rekomendacje obywateli, które następnie systematycznie dokumentowano.

Partnerzy projektu prowadzili szczegółową dokumentację całości procesu partycypacji obywatelskiej.

• Analiza wstępna

• Pięć Polsko-Niemieckich Dialogów Obywatelskich

• Rada Obywatelska jako gremium towarzyszące

• Ankieta towarzysząca

• Rekomendacje działań mieszkańców pogranicza

2. PARTNERZY PROJEKTU

Partnerami projektu byli:

- **Euroregion Spree-Neiße-Bober** e.V. (Guben, Brandenburgia),
- **Euroregion „Spree-Nysa-Bóbr”** (Gubin, województwo lubuskie),
- **Powiat Spree-Neiße** (Forst (Lausitz), Brandenburgia),
- **Powiat Krośnieński** (Krosno Odrzańskie, województwo lubuskie),
- **Naëmi-Wilke-Stift** (Guben, Brandenburgia).

Za moderowanie i dokumentowanie wydarzeń projektowych oraz za merytoryczne wsparcie procesu partycypacji obywatelskiej odpowiadał Instytut Komunikacji i Mediacji IKOME | Steinbeis Mediation z Lipska. Podczas wszystkich dialogów obywatelskich wspierał nas zespół składający się z dwóch niemieckich i dwóch polskich moderatorów. Ponadto, procesy partycypacji obywatelskiej w ramach programu Common Ground były ściśle nadzorowane i wspierane przez Instytut Nexus z Berlina, jako instytucję świadczącą usługi, szkolenia i doradztwo.

Najważniejszym rezultatem projektu partycypacji obywatelskiej są konkretne rekomendacje obywateli dotyczące kształtowania współpracy transgranicznej w przyszłości. Szczególny nacisk położono na obszary takie jak transgraniczna opieka zdrowotna, oferta edukacyjna, transport publiczny oraz turystyka.

Opracowane rekomendacje skierowane są przede wszystkim do ekspertów i przedstawicieli władz w Polsce i Niemczech na szczeblu gminnym, powiatowym, wojewódzkim oraz krajowym, a także do odpowiednich komisji eksperckich i wspólnych gremiów obu krajów. Przedstawiony raport ma dla nich pełnić rolę przewodnika.

Więcej informacji na temat niniejszego projektu i raportu można znaleźć na stronie internetowej Euroregionu w zakładce poświęconej projektowi Common Ground: <http://euroregion-snb.pl/common-ground/>.

3. ANALIZA WSTĘPNA

Na potrzeby planowanego procesu konsultacji społecznych w ramach niniejszego projektu firma IKOME | Steinbeis Mediation opracowała na początku krótką ekspertyzę w celu analizy sytuacji wyjściowej. Analiza ta koncentrowała się na doświadczeniach mieszkańców polsko-niemieckiego obszaru przygranicznego w okresie pandemii COVID-19 – kryzysu, który miał znaczący wpływ na wszystkie aspekty życia. Szczególny nacisk w ekspertyzie położono na kwestie komunikacji kryzysowej oraz infrastruktury odpornej na kryzysy. Dokument miał odpowiedzieć na dwa kluczowe pytania:

- Dlaczego przejrzysta komunikacja kryzysowa jest tak istotna dla mieszkańców regionu przygranicznego?
- Dlaczego szeroki udział obywateli w tej kwestii jest niezbędny dla skutecznego dialogu transgranicznego?

Analiza opierała się na metodologii mieszanej, łączącej ujęcie ilościowe i jakościowe. W pierwszej kolejności przeanalizowano dostępne dane dotyczące wpływu działań podjętych w czasie pandemii na ludność po obu stronach granicy. Dodatkowo przeprowadzono cztery krótkie wywiady jakościowe z mieszkańcami regionu przygranicznego, aby uchwycić ich osobiste doświadczenia oraz oczekiwania wobec procesu konsultacji społecznych.

Z analizy wynikły następujące wnioski:

Podczas pandemii COVID-19 okazało się, że komunikacja kryzysowa pomiędzy organami państwowymi wymagała poprawy. Brak mechanizmów koordynacji powodował, że działania wdrażane były w innym czasie w Polsce i w Niemczech, co było szczególnie uciążliwe dla osób

dojeżdżających do pracy za granicą. Na początku pandemii ujawniła również braki w przejrzystej komunikacji z obywatelami – informacje były często przekazywane z opóźnieniem i w sposób niejasny. Sytuacja uległa poprawie w 2020 roku dzięki zastosowaniu kanałów cyfrowych i telefonicznych. Największym obciążeniem dla mieszkańców regionu była jednak tymczasowa blokada granic, która dla wielu osób miała poważne konsekwencje życiowe i zawodowe. Pozytywnym aspektem był jednak istniejący już w regionie przygranicznym system współpracy. Szczególną rolę odegrał Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr”, który stał się istotnym wsparciem dla transgranicznej koordynacji działań.

Aby lepiej przygotować się na przyszłe kryzysy, konieczne jest zaangażowanie mieszkańców regionu przygranicznego zarówno w analizę pandemii COVID-19, jak i w opracowanie przejrzystej i skutecznej strategii kryzysowej. Błędy i problemy z przeszłości powinny zostać otwarcie zidentyfikowane, aby można było opracować nowe, lepsze rozwiązania. Regularne konsultacje społeczne mogą pomóc w dostosowaniu strategii do rzeczywistych potrzeb obywateli oraz we wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań. Dodatkowo kluczowe znaczenie ma poprawa komunikacji kryzysowej – informacje powinny być przekazywane w sposób zrozumiały i za pośrednictwem różnych kanałów, tak aby wszyscy mieszkańcy mieli do nich łatwy dostęp. Na polsko-niemieckim pograniczu szczególnie istotna jest dwujęzyczna komunikacja.

Na podstawie tych wniosków sformułowano następujące cele dotyczące udziału obywateli w projekcie:

.....

- Uwzględnienie doświadczeń i pomysłów obywateli w regionie przygranicznym w procesie radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi,
- Na tej podstawie – poprawa niezbędnych usług,
- Dalszy rozwój mechanizmów transgranicznych na rzecz zarządzania kryzysowego z uwzględnieniem szerokiego udziału społeczeństwa,

- Dyskusja na temat problemów obywateli,
- Przedstawienie możliwości, jakie mieszkańcy oraz podmioty działające w Euroregionie mają w zakresie uzyskania wsparcia w rozwiązywaniu problemów.

..... ○

Należało przy tym położyć nacisk nie na prezentację ekspertów, lecz na aktywną wymianę doświadczeń między obywatelami oraz wspólne rozmowy. Kwestie poruszane przez mieszkańców znajdowały się w centrum wszystkich formatów partycypacyjnych.

Zdjęcie 3: Uczestnicy dialogu obywatelskiego w Forst (Lausitz)

4. OPIS FORMATÓW PARTYCYPACJI

4.1. Polsko-niemieckie dialogi obywatelskie

Kluczowym elementem projektu były cztery polsko-niemieckie dialogi obywatelskie, przeprowadzone wspólnie z partnerami projektu w okresie od września 2023 do października 2024 roku. Wydarzenia te odbywały się stacjonarnie w różnych miejscach pogranicza, zależnie od tego, który

z partnerów projektowych odpowiadał za organizację danego dialogu. Piąty polsko-niemiecki dialog obywatelski, który odbył się 1 kwietnia 2025 roku w Guben, stanowi chwilowe zakończenie tej serii spotkań.

Poniżej przedstawiono zestawienie konkretnych terminów, miejsc organizacji wydarzeń oraz liczby uczestników:

Data	Godzina	Treść	Miejsce	Ilość uczestników
28.09.2023	14.00-18.00	Otwarcie 1. Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski	Guben, Niemcy	60
27.02.2024	14.00-18.00	2. Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski	Dychów, Polska	72
20.06.2024	14.00-18.00	3. Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski	Forst (Lausitz), Niemcy	108
15.10.2024	14.00-18.00	4. Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski	Kosarzyn, Polska	66
01.04.2025	14.00-17.00	Zakończenie 5. Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski	Guben, Niemcy	100

4.1.1. Zarządzanie uczestnikami

Mieszkańcy regionu przygranicznego Polski i Niemiec byli zapraszani do udziału w dialogach obywatelskich za pośrednictwem różnych kanałów komunikacji medialnej i promocyjnej. W ramach działań informacyjnych publikowano ogłoszenia w prasie lokalnej (np. w biuletynie urzędowym), rozprowadzano plakaty i ulotki (np. w różnych instytucjach samorządowych oraz podczas wydarzeń publicznych organizowanych przez partnerów projektu), a także zamieszczano informacje na stronach internetowych i w mediach społecznościowych partnerów projektu. Ponadto, potencjalni uczestnicy byli bezpośrednio zapraszani w ramach sieci kontaktów Euroregionu i jego partnerów.

Losowy dobór uczestników

Dodatkowo, na potrzeby trzeciego Polsko-Niemieckiego Dialogu Obywatelskiego, który odbył się 20 czerwca 2024 r. w Forst (Łużyce), zastosowano losowy dobór uczestników spośród młodszych mieszkańców niemieckich gmin przygranicznych. Za pośrednictwem biur mel-dunkowych wylosowano 700 obywateli w wieku 18–45 lat z miast Cottbus, Forst (Łużyce) i Guben,

Zdjęcie 4: Partycypacja obywatelska podczas dialogu w Dychowie

którzy otrzymali oficjalne zaproszenie do udziału w wydarzeniu. Ostatecznie przyjęto 12 zgłoszeń, z czego 10 osób faktycznie wzięło udział w dialogu obywatelskim.

We wszystkich dialogach obywatelskich uczestniczyli mieszkańcy pogranicza z Polski i Niemiec, reprezentujący różne grupy wiekowe i zawody – od pracowników etatowych i przedsiębiorców, przez emerytów, urzędników administracji publicznej, po przedstawicieli władz. Udział polskich i niemieckich uczestników był zrównoważony. Analiza struktury wiekowej wykazała jednak, że młodsze grupy wiekowe (do około 35 lat) były mniej licznie reprezentowane niż osoby starsze.

Zasadniczo każdy zainteresowany mógł wziąć udział w dowolnym dialogu obywatelskim. Jednocześnie dbano o to, aby na każde spotkanie zapraszać także nowych uczestników. Dzięki temu kolejne edycje pogłębiały wcześniejsze dyskusje, jednocześnie wzbogacając je o nowe perspektywy i pomysły wniesione przez nowych uczestników.

4.1.2. Przebieg i metodologia

Każdy z dialogów obywatelskich odbywał się według ustalonego schematu. Po oficjalnym otwarciu przez przedstawicieli lokalnych władz (np. starostów, burmistrzów), dalszą moderację i organizację wydarzenia przejmował zespół IKOME | Steinbeis Mediation. Dzięki współpracy polsko-niemieckiego zespołu moderatorów uczestnicy pracowali w grupach, co umożliwiało aktywne zaangażowanie wszystkich, nawet przy dużej liczbie uczestników. Struktura grup ewoluowała w kolejnych edycjach dialogów:

W pierwszym polsko-niemieckim dialogu obywatelskim uczestnicy zostali podzieleni na grupy jednolite językowo (polskie i niemieckie), co pozwoliło na intensywną wymianę opinii w języku ojczystym. Po dyskusji w ramach własnych grup uczestnicy zapoznawali się z wynikami rozmów

w grupie sąsiedniego kraju, co następnie prowadziło do wspólnej debaty. W drugim i trzecim dialogu obywatelskim uczestnicy mogli samodzielnie wybrać obszar tematyczny, który ich interesował,

Zdjęcie 5: Partycypacja obywatelska podczas dialogu w Dychowie

a następnie dołączyć do odpowiedniej grupy – tym razem już mieszanej językowo. Również podczas czwartego dialogu praca odbywała się równolegle w kilku rundach tematycznych. Uczestnicy mieli dodatkowo możliwość zmiany grupy w trakcie trwania spotkania. W ramach piątego,

Zdjęcie 6: Uczestnicy dyskusji podczas dialogu w Guben

podsumowującego polsko-niemieckiego dialogu obywatelskiego planowane jest wspólne spotkanie wszystkich uczestników, skoncentrowane na prezentacji oraz omówieniu wypracowanych rekomendacji.

Zespół moderatorów dbał o to, aby każda dyskusja przebiegała w atmosferze wzajemnego szacunku i otwartości. Wszystkie spotkania były obsługiwane przez tłumaczy, co zapewniało płynną komunikację między uczestnikami. Ponadto, treści rozmów były wizualizowane w sposób dwujęzyczny i dokumentowane. Po każdym spotkaniu sporządzano pisemne podsumowanie, które wraz z protokołem zdjęciowym, arkuszami z flipchartów i kartami do moderacji były publicznie dostępne na stronie internetowej projektu.

Zdjęcie 7: Partycypacja obywatelska podczas dialogu w Kosarzynie

Zaangażowanie zewnętrznych partnerów w moderację i koordynację dialogów obywatelskich okazało się dla nas korzystne. Po pierwsze, pozwoliło to skupić się na organizacyjnych aspektach wydarzeń. Po drugie, umożliwiło nam i naszym partnerom projektowym lepsze poznanie potrzeb, pomysłów oraz obaw mieszkańców, bez konieczności bezpośredniego reagowania jako podmiot zaangażowany w liczne kwestie transgraniczne. Dzięki temu uzyskaliśmy bardziej precyzyjny obraz tego, co jest istotne dla mieszkańców regionu przygranicznego. Okazało się, że największym zainteresowaniem obywateli cieszą się zagadnienia związane z dostępem do informacji transgranicznych w różnych obszarach życia.

4.1.3. Kształtowanie treści dialogów

Aby stworzyć punkt wyjścia do dyskusji w ramach dialogów obywatelskich, każdorazowo formułowaliśmy wstępne pytania tematyczne.

1. Dialog obywatelski

Podczas **spotkania inauguracyjnego** we wrześniu 2023 roku rozmowy toczyły się wokół następujących pytań:

- **JAK PRZEBIEGA** z Państwa punktu widzenia, współpraca transgraniczna?
- **CO NALEŻY** Państwa zdaniem poprawić w zakresie transgranicznego zarządzania kryzysowego?
- **JAKIE TRUDNOŚCI** dostrzegają Państwo w polsko-niemieckiej komunikacji?

Podczas pierwszego spotkania zaobserwowaliśmy, że obywatele pozytywnie postrzegają współpracę na pograniczu Polski i Niemiec. Występuje duża wzajemna życzliwość i empatia. Mieszkańcy cenią swoje „małe ojczyzny” i czują się za nie odpowiedzialni. W wielu obszarach współpraca układa się dobrze, szczególnie w zakresie szkolnictwa i edukacji, sportu, turystyki, kultury oraz w działalności społeczeństwa obywatelskiego. Jednak w trakcie rozmów wyłoniły się konkretne zagadnienia i problemy wymagające poprawy i poszukania rozwiązań.

Uczestnicy pierwszego polsko-niemieckiego dialogu obywatelskiego rozumieli pojęcie kryzysu znacznie szerzej i nie ograniczali go jedynie do krajowych środków podjętych w czasie pandemii COVID-19.

Wśród tematów wymagających pilnych działań znalazły się nie tylko transgraniczna ochrona przeciwpożarowa i zarządzanie kryzysowe, współpraca polskich i niemieckich instytucji w sytuacjach kryzysowych, skuteczna komunikacja kryzysowa dla mieszkańców po obu stronach granicy, lecz również transgraniczna opieka zdrowotna oraz oferta edukacyjna i turystyczna w regionie przygranicznym.

Obywatele nie tylko wskazywali problemy, lecz także przedstawiali liczne propozycje usprawnień i pomysły na poprawę sytuacji w różnych obszarach życia. W końcowej rundzie dyskusyjnej podkreślono, że nie wszystkie trudności mogą zostać rozwiązane na poziomie lokalnym przez mieszkańców i podmioty działające w regionie przygranicznym. Wiele regulacji prawnych dotyczących współpracy transgranicznej jest ustalanych na wyższym szczeblu politycznym w obu krajach. Uczestnicy uznali za istotne, aby potrzeby regionu przygranicznego były wyraźnie komunikowane do właściwych instytucji decyzyjnych.

2. Dialog obywatelski

W listopadzie 2023 roku powołano Polsko-Niemiecką Radę Obywatelską, która wspólnie z organizatorami przeanalizowała wyniki pierwszego spotkania i na tej podstawie określiła kluczowe tematy dla **drugiego dialogu obywatelskiego**, który odbył się w lutym 2024 roku. Skoncentrowano się na trzech głównych obszarach:

Opieka medyczna, edukacja, otwarte kwestie dotyczące polsko-niemieckiej komunikacji kryzysowej. Dzięki temu rozmowy były bardziej ukierunkowane i skoncentrowane na poszukiwaniu

rozwiązań, nie pomijając wcześniej zidentyfikowanych problemów. Kluczowe pytania w ramach drugiego dialogu brzmiały:

- Jak funkcjonuje polsko-niemiecka współpraca w zakresie opieki zdrowotnej?
- Jak wygląda współpraca polsko-niemiecka w obszarze edukacji?
- Jak można usprawnić komunikację między Polską i Niemcami w sytuacjach kryzysowych?

Dyskusje w dwujęzycznych grupach były bardzo konstruktywne, a uczestnicy wypracowali wstępne, konkretne propozycje rozwiązań dla istniejących problemów.

3. Dialog obywatelski

Podczas trzeciego **Polsko-Niemieckiego Dialogu Obywatelskiego** w czerwcu 2024 roku nastąpiło dalsze uszczegółowienie tematów dyskusji. Do obszarów **opieki medycznej i edukacji** dołączono zagadnienia dotyczące **transportu publicznego i turystyki transgranicznej**, które okazały się szczególnie istotne dla mieszkańców regionu przygranicznego. W związku z tym sformułowano następujące pytania przewodnie:

- Jak powinna wyglądać i jak należy zabezpieczyć transgraniczną opiekę medyczną w naszym regionie przygranicznym w przyszłości?
- Gdzie pojawiają się trudności w transgranicznych ofertach edukacyjnych?
- Co nie funkcjonuje jeszcze prawidłowo w zakresie transgranicznej turystyki i transportu publicznego?

Dzięki tak precyzyjnemu ukierunkowaniu trzeciego Dialogu Obywatelskiego, uczestnicy grupy zajmującej się kwestią opieki medycznej byli w stanie opracować szczegółowe rekomendacje działań. Ze względu na pilność podjętych zagadnień, uczestnicy tej grupy zwrócili się z prośbą o przygotowanie otwartego listu do odpowiednich organów administracyjnych na szczeblu lokalnym i państwowym w Polsce i w Niemczech jeszcze przed zakończeniem projektu. Propozycja ta została uwzględniona i zrealizowana we współpracy z Polsko-Niemiecką Radą Obywatelską.

4. Dialog obywatelski

Po zgromadzeniu licznych postulatów, oczekiwań i pomysłów obywateli podczas pierwszych trzech dialogów, **czwarty Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski**, który odbył się w październiku 2024 roku, miał na celu określenie i precyzyjne sformułowanie najważniejszych rekomendacji. Podobnie jak we wcześniejszych spotkaniach, skoncentrowano się na trzech kluczowych obszarach: **transgraniczna opieka medyczna, transgraniczna oferta edukacyjna oraz transgraniczny transport publiczny i turystyka.**

Aby zapewnić merytoryczne podstawy dla dyskusji, zaproszono 11 ekspertów i specjalistów z regionu przygranicznego Polski i Niemiec, którzy przekazali uczestnikom istotne informacje i podzielili się swoimi doświadczeniami. Obecność ww. osób znacząco wzbogaciła przebieg dialogu.

Na początku czwartego Dialogu Obywatelskiego uczestnikom zaprezentowano wnioski, postulaty i pomysły zgłoszone podczas poprzednich trzech spotkań. We współpracy z IKOME | Steinbeis Mediation propozycje te zostały wcześniej przez nas skategoryzowane i pogrupowane tematycznie.

Następnie uczestnicy mieli możliwość głosowania nad najważniejszymi rekomendacjami. W drugiej

części spotkania skupiono się na ich precyzyjnym sformułowaniu, pracując nad pięcioma kluczowymi rekomendacjami w każdej dziedzinie.

Dzięki tej metodologii udało się przejść od ogólnych problemów i pytań do konkretnych rekomendacji działań, wspólnie opracowanych przez uczestników.

Warto również podkreślić, że wszystkie dialogi obywatelskie przebiegały w atmosferze wzajemnego szacunku i otwartości. Nawet w przypadku trudnych tematów uczestnicy uważnie słuchali

Zdjęcie 8: Moderacja podczas dialogu obywatelskiego w Dychowie

siebie nawzajem i prowadzili konstruktywne rozmowy. Ta otwarta na dialog postawa i zrozumienie były możliwe także dzięki konsekwentnej dwujęzyczności wszystkich spotkań.

5. Dialog obywatelski

- wydarzenie podsumowujące

Dnia 1 kwietnia 2025 r. w Starej Farbiarni w Guben odbył się **piąty Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski**, stanowiący zwieńczenie intensywnego transgranicznego procesu partycypacji społecznej. Głównym punktem wydarzenia było przekazanie rekomendacji obywateli zawartych w niniejszym raporcie kluczowym decydom politycznym i przedstawicielom administracji, w tym m.in.:

- **Markowi Cebuli**, Wojewodzie Lubuskiemu,
- **Izabeli Ziętce**, Wiceminister Edukacji RP,
- posłom do Landtagu Brandenburgii **Nadine Graßmel** i **Julianowi Brüningowi**,
- **Reinerowi Kneifel-Haverkampowi**, Kierownikowi Wydziału ds. Europejskich w Ministerstwie Finansów i Europy Kraju Związkowego Brandenburgia,
- oraz **Martinowi Kremerowi**, Konsulowi Generalnemu Niemiec we Wrocławiu.

..... ○

Po uroczystym przekazaniu raportu odbyła się szeroko zakrojona dyskusja panelowa, podczas której omówiono kluczowe rekomendacje działań. W kolejnych panelach tematycznych – transgraniczna opieka zdrowotna, transgraniczna oferta edukacyjna, transgraniczny transport publiczny oraz turystyka transgraniczna – dyskutowali członkowie Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej, eksperci branżowi, przedstawiciele lokalnych instytucji oraz moderatorzy z IKOME | Steinbeis Mediation. Wspólnie z obecnymi mieszkańcami i gośćmi dialogu wymieniano się pomysłami na wdrożenie poszczególnych rekomendacji, prezentując równocześnie istniejące już projekty i dobre praktyki w danych obszarach:

W panelu dot. transgranicznej opieki zdrowotnej udział wzięli

- **Gottfried Hain**, członek Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej,
- **Anna Chinalska**, członkini Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej,
- **Markus Müller**, dyrektor Naëmi-Wilke-Stift Guben,
- **Anna Wróbel**, polsko-niemiecka koordynatorka ds. zdrowia w Naëmi-Wilke-Stift Guben,
- **Grzegorz Jągowski**, Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ),
- **Arkadiusz Łukowski**, referent w AOK Nordost,
- **Prof. Gernot Barth**, zespół moderacji IKOME | Steinbeis Mediation Leipzig.

..... ○

Zdjęcie 9: Przekazanie raportu podczas wydarzenia podsumowującego w Guben

Głównym tematem tej dyskusji było utworzenie wspólnego polsko-niemieckiego regionu zdrowotnego. Uczestnicy panelu podkreślali, jak ważne jest bezproblemowe korzystanie z transgranicznych usług medycznych czy uproszczonych procedur refundacji kosztów medycznych. Jednogłośnie stwierdzono, że obywatele oczekują od władz i administracji po obu stronach granicy konkretnych rozwiązań w tych obszarach. Nawiązano przy tym do listu otwartego Rady Obywatelskiej

z 2024 roku, skierowanego do odpowiedzialnych instytucji zdrowotnych w Polsce i Niemczech. Niejasne odpowiedzi na ten dokument, zawierający szczegółowe rekomendacje, uznano za niedostateczne, wyrażając potrzebę pilnego wdrożenia niezbędnych zmian. Ważnym wątkiem dyskusji była też poprawa (dwujęzycznych) informacji o placówkach medycznych, świadczonych usługach czy wielojęzyczności oferty po obu stronach granicy.

Zdjęcie 10: Dyskusja panelowa dotycząca transgranicznej opieki zdrowotnej

Jako przykład udanej współpracy polsko-niemiecka koordynatorka ds. zdrowia zaprezentowała pierwsze pozytywne doświadczenia z pracy Międzynarodowego Biura Pacjenta w Naëmi-Wilke-Stift Guben.

Na zakończenie pan Hain oraz prof. dr Barth proponowali, by rozwiązania problemów transgranicznej opieki zdrowotnej wypracować i przetestować w ramach wspólnego projektu transgranicznego. Taki projekt mógłby również zmniejszyć obawy decydentów politycznych, umożliwić opracowanie konkretnych etapów wdrażania poszczególnych rozwiązań, aby stopniowo przybliżać realizację

celu, jakim jest stworzenie wspólnego polsko-niemieckiego regionu zdrowotnego.

W panelu dotyczącym **transgranicznej oferty edukacyjnej** udział wzięli:

- **Bartłomiej Malinowski**, członek Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej,
- **Carsten Jacob**, dyrektor biura Euroregionu Spree-Neiße-Bober,
- **Babara Krzeszewska-Zmyślony**, Centrum Kultury i Języka Niemieckiego Uniwersytetu Zielonogórskiego,
- **Małgorzata Kijewska**, dyrektor Liceum w Gubinie
- **Konrad Sobczyk**, zespół moderacji IKOME | Steinbeis Mediation Leipzig.

W centrum dyskusji znalazły się już realizowane inicjatywy projektowe w tym obszarze. Pan Carsten Jacob przedstawił informacje o transgranicznym projekcie modelowym „Most językowy Euroregionu Spree-Neiße-Bober/”Sprewa-Nysa-Bóbr”, finansowanym w ramach programu INTERREG VI A, w którym uczestniczą m.in. cztery przedszkola w Gubinie i Guben, wdrażające pilotażowy program immersji językowej.

Pan Jacob szczegółowo omówił działania podjęte od rozpoczęcia projektu w 2024 roku, obecne wyzwania wymagające rozwiązania oraz potencjalny wpływ projektu na rozwój edukacji w regionie przygranicznym. Kluczowym elementem projektu jest zapewnienie ciągłości nauki języka – np. poprzez nawiązanie współpracy ze szkołami podstawowymi w rejonie wspomnianych przedszkoli w celu zbadania możliwości kontynuacji nauki języka sąsiada

Kolejnym ważnym tematem było tworzenie atrakcyjnych, dwujęzycznych programów kształcenia i studiów dla przyszłych nauczycieli i wychowawców. Szczególną uwagę poświęcono rekomendacji mieszkańców dotyczącej utworzenia na Brandenburskim Uniwersytecie Technicznym Cottbus-Senftenberg kierunków nauczycielskich z językiem polskim i językiem łużyckim. Uczestnicy panelu

poparli ten postulat, jednocześnie wskazując, że proces tworzenia nowych kierunków studiów będzie wymagał czasu.

Również pozaszkolne formy edukacji znalazły się w centrum dyskusji. Zaproponowano organizację dodatkowych kół językowych – np. kół polskiego w niemieckich szkołach i kół niemieckiego w polskich placówkach – aby wzmocnić systematyczną naukę języka sąsiada. Wnikliwie omówiono także rolę polskich urzędów pracy. Choć dysponują one środkami na szkolenia dla osób bezrobotnych, obecne przepisy nie pozwalają na finansowanie z tych funduszy kursów języków obcych. Dla regionu przygranicznego rekomenduje się zmianę tych regulacji, umożliwiając finansowanie kursów języka niemieckiego.

Zdjęcie 11: Panel dyskusyjny dotyczący transgranicznych ofert edukacyjnych

Podkreślono również pilną potrzebę stworzenia lepszego przeglądu istniejących możliwości nauki języków. Zaproponowane wcześniej przez mieszkańców cyfrowe zestawienie – systematyzujące i udostępniające online oferty kursów oraz instytucji edukacyjnych po obu stronach granicy – spotkało się z jednogłośnym poparciem uczestników panelu. Uznano je za doskonałe narzędzie ułatwiające mieszkańcom dostęp do oferty językowej a specjalistom nawigację po dostępnych możliwościach rozwoju kompetencji językowych.

W dyskusji na temat **transgranicznego transportu publicznego** udział wzięli:

- **Uwe Müller**, członek Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej,
- **Krzysztof Dziurdzewicz**, członek Rady oraz naczelnik Wydziału Promocji, Strategii i Pozyskiwania Funduszy miasta Gubin,
- **Carsten Billing**, członek Zarządu ds. Gospodarki, Finansów, Porządku, Bezpieczeństwa i Transportu w powiecie Spree-Neiße,
- **Arkadiusz Mieczyski**, dyrektor ds. Infrastruktury i Transportu w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego
- **Mariola Birkner**, zespół moderacji IKOME | Steinbeis Mediation Leipzig.

Pani Birkner na wstępie podzieliła się swoimi doświadczeniami z podróży pociągiem z Lipska do Guben. Zwróciła uwagę na brak aktualnych informacji w pociągu regionalnym o transgranicznych połączeniach autobusowych z Guben. Na dworcu w Guben znajdowała się wprowadzić informacja, ale wyłącznie w języku niemieckim. Ta krótka obserwacja dobitnie zobrazowała główne wyzwania w transgranicznym transporcie publicznym. Uczestnicy dyskusji zastanawiali się, jak lepiej skoordynować ofertę przewoźników po obu stronach granicy, szczególnie w zakresie połączeń między środkami transportu (autobusy i pociągi), zastępczego transportu kolejowego czy zmian rozkładów jazdy. Podkreślono również konieczność lepszego udostępniania tych informacji użytkownikom – przede wszystkim w wersji dwujęzycznej (polsko-niemieckiej).

Pan Billing omówił aktualne działania powiatu Spree-Neiße i sąsiedniego polskiego powiatu krośnieńskiego w tych obszarach. Prace obejmują dostosowanie systemów informacyjnych przewoźników, aby stały się bardziej przyjazne dla pasażerów korzystających z komunikacji transgranicznej.

Zdjęcie 12: Panel dyskusyjny dotyczący transgranicznych ofert edukacyjnych

W panelu poświęconym **turystyce transgranicznej** udział wzięli:

- **Olaf Lalk**, Pierwszy Zastępca Starosty Powiatu Spree-Neiße, odpowiedzialny za obszary: planowanie, budownictwo, środowisko, kataster, rolnictwo i weterynarię,
- **Anna Kapela**, członkini Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej i zastępczyni burmistrza Gubina,
- **Hubert Małyszczuk**, kierownik Informacji Turystycznej w Zielonej Górze,
- **Gert Streidt**, wieloletni dyrektor Fundacji Muzeum Księcia Pücklera, Parku i Zamku Branitz oraz współinicjator Europejskiego Związku Parków Łużyckich,
- **Verena Reinecke**, zespół moderatorów IKOME | Steinbeis Mediation Leipzig.

Na wstępie dyskusji podkreślono bogactwo oferty turystycznej w polsko-niemieckim regionie przygranicznym. Szczególnie dla turystów jednodniowych i mieszkańców istnieje wiele możliwości spędzania czasu wolnego oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym po obu stronach granicy. Uczestnicy panelu omówili sposoby lepszego promowania tego potencjału, proponując m.in.: zintensyfikowanie współpracy między organizacjami turystycznymi, np. poprzez wspólne projekty, udoskonalenie oznakowania atrakcji turystycznych w wersji dwujęzycznej, poprawę dostępności wielojęzycznych informacji turystycznych jako kluczowego elementu rozwoju sektora.

Jako pierwszy krok w tym kierunku pozytywnie oceniono wdrożenie polsko-niemieckiego kalendarza imprez, który – dzięki inicjatywie Rady Obywatelskiej – funkcjonuje dla miast Guben i Gubin od października 2024 r. Na stronach internetowych obu miast publikowane są wspólne informacje o wydarzeniach kulturalnych i turystycznych.

Pani Kapela poinformowała, że efekty są już widoczne w Gubinie – odnotowano zwiększoną frekwencję niemieckich gości na lokalnych wydarzeniach.

Zdjęcie 13: Publiczność podczas wydarzenia podsumowującego w Guben

Pan Małyszczuk zaproponował opracowanie polsko-niemieckiego przewodnika turystycznego obejmującego cały region przygraniczny, który zbierałby informacje o najważniejszych atrakcjach i ofertach turystycznych. To ambitne przedsięwzięcie wymagałoby współpracy różnych instytucji po obu stronach granicy.

Kulminacyjnym momentem piątego Polsko-Niemieckiego Dialogu Obywatelskiego było uhonorowanie członków Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej. Ich praca społeczna w znacznym stopniu przyczyniła się do sukcesu projektu.

Jedną z członkiń, Pani Müller, skorzystała z okazji, by zaapelować do wszystkich uczestników:

”

„*Nawet w czasach kryzysów i wobec licznych wyzwań politycznych, gospodarczych i społecznych, powinniśmy pozostawać w dialogu i wspólnie szukać rozwiązań*”

”

Piąta edycja Dialogu po raz kolejny pokazała otwartość na polsko-niemiecki dialog oraz wolę merytorycznego, skoncentrowanego na rozwiązaniach podejścia do problemów regionu przygranicznego.

Na zakończenie dyrektor biura Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr pan Carsten Jacob ponownie podkreślił znaczenie procesu partycypacji społecznej w ramach projektu „Razem silniejsi! Wspólne zarządzanie kryzysowe na pograniczu polsko-niemieckim”:

„*„Rzeczywista frekwencja i zaangażowanie uczestników znacznie przekroczyły nasze oczekiwania, wyraźnie pokazując, że region przygraniczny leży naprawdę na sercu zarówno Polakom jak i Niemcom.”*”

Również prezes polskiej strony Euroregionu Czesław Fiedorowicz dodał:

„*„Szczególnie dziękujemy aktywnym mieszkańcom pogranicza oraz osobom towarzyszącym procesowi!”*”

4.2 Polsko-Niemiecka Rada Obywatelska

Równoległe z organizacją cyklu dialogów obywatelskich – jako centralnej formy partycypacji obywatelskiej – po raz pierwszy utworzono Polsko-Niemiecką Radę Obywatelską. Rada pełniła rolę organu doradczego i miała na celu przede wszystkim krytyczną analizę przebiegu procesu partycypacyjnego. Do głównych zadań Rady należało wspieranie przygotowania i podsumowania treści dialogów obywatelskich, identyfikowanie kluczowych tematów do dalszej dyskusji oraz formułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego kształtu partycypacji obywatelskiej.

Rada została utworzona na zasadzie parytetu między stroną polską i niemiecką i obecnie składa się z 10 członków. Członkowie nie zostali wyłonieni w drodze losowania, lecz zaproszeni na podstawie bezpośrednich rekomendacji aktywnych obywateli regionu przygranicznego. Dzięki temu w Radzie Obywatelskiej znaleźli się ludzie o zróżnicowanych kompetencjach, doświadczeniu zawodowym i życiowym oraz reprezentujący różne grupy wiekowe. Dodatkowo, niektórzy członkowie Rady pracują na stanowiskach w administracji publicznej, co umożliwiała przekazywanie postulatów obywateli bezpośrednio do odpowiednich instytucji i sieci współpracy.

4.2.1. Członkowie

- **Anna Kapela**, Gubin
- **Anna Chinalska**, Osiecznica
- **Gottfried Hain**, Guben
- **Uwe Müller**, Guben
- **Krzysztof Dziurdzewicz**, Gubin
- **Gesine Müller**, Lauschwitz
- **Bartłomiej Malinowski**, Żary
- **Ingolf Simmank**, Guben
- **Olaf Bubner**, Peitz
- **Christiane Fritzsche**, Guben
- **Mirosław Pietrucha**, Bobrowice (w Radzie do października 2024 r.).

4.2.2. Tryb pracy

Podczas posiedzenia założycielskiego w dniu 7 listopada 2023 roku określono zasady funkcjonowania polsko-niemieckiej Rady Obywatelskiej. Ustalono, że członkowie Rady będą spotykać się po każdym dialogu obywatelskim na zamkniętych posiedzeniach, które odbywać się będą w miejscowości lub gminie, w której zorganizowano dany dialog obywatelski. Wyniki dyskusji były każdorazowo protokołowane, a następnie udostępniane wszystkim członkom Rady w formie pisemnej. Obowiązywały podstawowe zasady współpracy, takie jak wzajemny szacunek, gotowość do współpracy czy zachowanie poufności. Każdy członek Rady miał równorzędne prawo głosu, a decyzje podejmowano zwykłą większością głosów.

Poniżej przedstawiono harmonogram posiedzeń, które odbywały się wyłącznie w formie spotkań stacjonarnych.

Spotkania były konsekwentnie wizualizowane i dokumentowane w sposób dwujęzyczny, analogicznie do dialogów obywatelskich.

Wsparcie ze strony polsko-niemieckiej Rady Obywatelskiej okazało się dla nas szczególnie cenne. Członkowie Rady nie tylko aktywnie wspierali nas w merytorycznej analizie poszczególnych dialogów obywatelskich oraz w przygotowaniu kolejnych spotkań, ale także zajmowali się konkretnymi postulatami mieszkańców zgłoszonymi podczas dyskusji.

Data	Godzina	Treść	Miejsce
07.11.2023	14.00-16.30	Posiedzenie założycielskie	Guben, Niemcy
14.03.2024	14.00-16.15	2. posiedzenie	Krosno Odrzańskie, Polska
27.06.2024	14.00-16.15	3. posiedzenie	Forst (Lausitz), Niemcy
14.11.2024	14.00-16.15	4. posiedzenie	Gubin, Polska
15.05.2025	14.00-16.00	5. posiedzenie	Guben, Niemcy

Po drugim dialogu obywatelskim Rada Obywatelska doprecyzowała pomysł stworzenia polsko-niemieckiego kalendarza wydarzeń dla dwumiejsa Gubin-Guben, który miałby zapewniać przegląd aktualnych wydarzeń po obu stronach granicy

i początkowo miałby być dostępny na stronach internetowych obu miast. Aby uzyskać wsparcie burmistrzów Gubina i Guben, kilku członków rady przygotowało odpowiednie pismo, które zostało przesłane za pośrednictwem biura Euroregionu.

Zdjęcie 14: Polsko-Niemiecka Rada Obywatelska

Obecnie oba miasta regularnie publikują na swoich stronach internetowych oraz w mediach społecznościowych informacje o wydarzeniach po obu stronach granicy.

Po trzecim dialogu obywatelskim Rada podjęła pilny postulat mieszkańców z grupy dyskusyjnej dotyczącej transgranicznej opieki zdrowotnej i przygotowała list otwarty z konkretnymi rekomendacjami działań, skierowany do odpowiedzialnych osób w sektorze zdrowia po stronie polskiej i niemieckiej, mający na celu wsparcie rozwoju transgranicznej opieki zdrowotnej. List otwarty stanowi załącznik do niniejszego raportu.

Na czwartym posiedzeniu, które odbyło się 14.11.2024 r., wszyscy członkowie Rady Obywatelskiej wyrazili chęć dalszego zaangażowania w jej prace. Wszyscy mają ogromną motywację do kontynuowania transgranicznej wymiany doświadczeń i poszukiwania rozwiązań dla polsko-niemieckich spraw obywatelskich.

Kwestia tego, jak można będzie kontynuować zaangażowanie w formie wolontariatu po zakończeniu projektu, była tematem piątego posiedzenia w dniu 15.05.2025 r. w Guben. W ramach kontynuacji projektu zostaną przeanalizowane możliwości zapewnienia trwałych ram dla dalszego funkcjonowania Rady.

4.3. Ankieta towarzysząca

Od sierpnia 2023 r. prowadziliśmy anonimową ankietę towarzyszącą polsko-niemieckim dialogom obywatelskim, skierowaną zarówno do mieszkańców w Polsce jak i w Niemczech. Wykorzystaliśmy w niej kwestionariusz zawierający 16 pytań dotyczących osobistych odczuć na temat współpracy w regionie przygranicznym, doświadczeń codziennych w warunkach kryzysowych na pograniczu polsko-niemieckim oraz propozycji usprawnień w zakresie transgranicznej współpracy i komunikacji w czasach kryzysu. Celem ankiety było wczesne

włączenie opinii mieszkańców w proces partycypacyjny oraz uzyskanie podstawy do merytorycznego kształtowania dialogów obywatelskich. Ponadto ankieta miała na celu poinformowanie mieszkańców o projekcie oraz zmotywowanie ich do udziału w dialogach i dzielenia się swoimi opiniami oraz pomysłami. Kwestionariusz był dystrybuowany podczas każdego dialogu obywatelskiego, a także podczas innych odpowiednich wydarzeń poświęconych nawiązywaniu kontaktów. Kwestionariusz był dostępny do pobrania w języku polskim i niemieckim na naszej stronie internetowej.

Do dziś otrzymaliśmy łącznie 51 wypełnionych ankiet – 27 od mieszkańców z Polski i 24 z Niemiec. Dodatkowo w ankiecie wzięło udział 23 uczniów Gimnazjum Pestalozziego w Guben. Ich odpowiedzi zostały przeanalizowane oddzielnie, aby uwidocznić perspektywę młodego pokolenia na kwestie związane z zapewnieniem podstawowych usług w regionie przygranicznym.

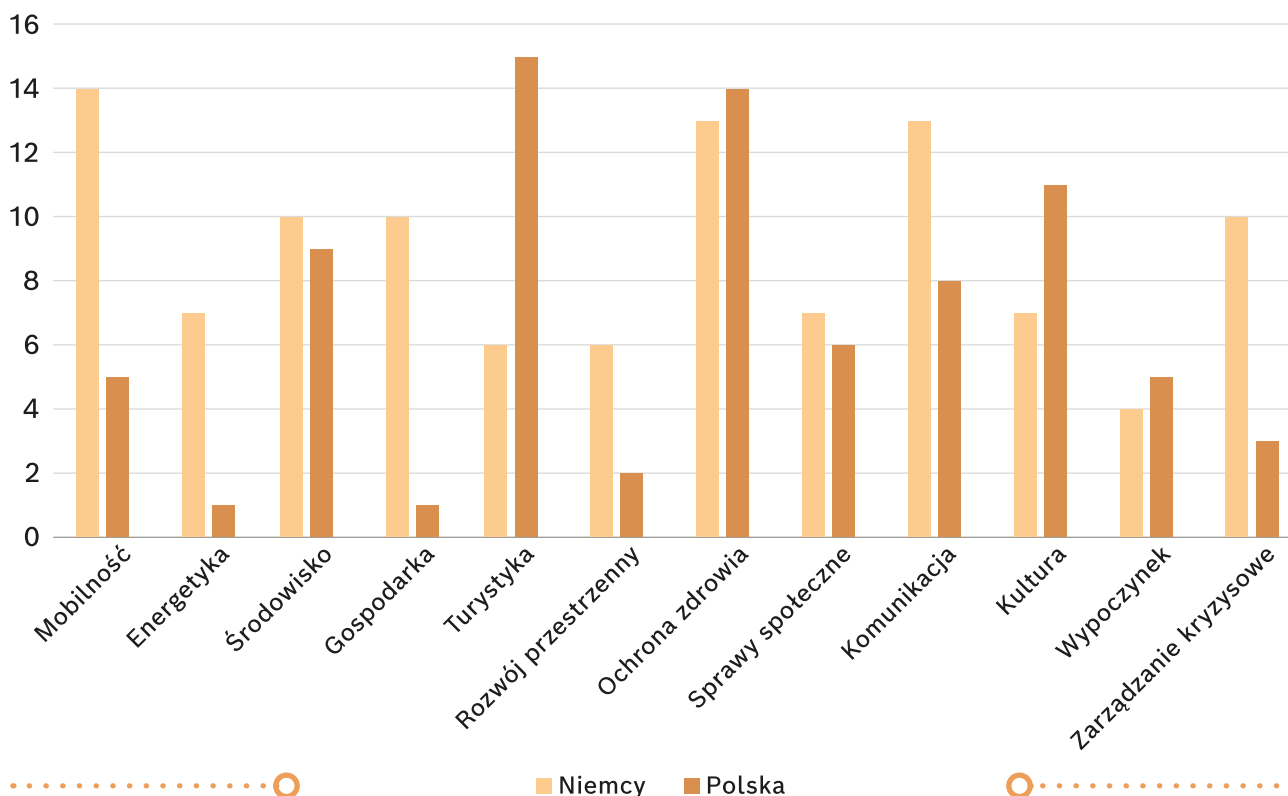
W tym miejscu warto szczególnie odnieść się do odpowiedzi na pytanie 6 ankiety: Jakie obszary Pana/Pani zdaniem powinny zostać wzmocnione we współpracy transgranicznej w regionie?

Możliwe odpowiedzi to: mobilność, środowisko, ochrona zdrowia, turystyka, komunikacja, czas wolny, energetyka, gospodarka, rozwój przestrzenny, sprawy społeczne, kultura i kryzys. Można było wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi. Dla polskich respondentów najważniejsze obszary to: turystyka, zdrowie i kultura. Dla niemieckich respondentów najważniejszymi obszarami były: mobilność, zdrowie i komunikacja. Porównując te wyniki z tematami, które mieszkańcy uznali za kluczowe podczas dialogów obywatelskich, widać wyraźną zbieżność – w przypadku ochrony zdrowia, turystyki i komunikacji.

W kontekście komunikacji warto uzupełnić informacje o odpowiedziach, które respondenci udzielili na pytanie 13 ankiety: Jakich kanałów

informacyjnych używa Pan/Pani najczęściej w kontekście transgranicznym?

Pytanie 6. W jakich obszarach należy wzmocnić współpracę transgraniczną w regionie? Dane w wartościach bezwzględnych.

Do wyboru były: Internet, media społecznościowe, media drukowane, telefon i telewizja. Zarówno niemieccy, jak i polscy respondenci najczęściej wskazywali internet, następnie media społecznościowe na drugim miejscu, a telefon na trzecim. Wynik ten znajduje również odzwierciedlenie w końcowych rekomendacjach dotyczących poprawy dostępu do informacji – na przykład w obszarze transgranicznego transportu publicznego i turystyki, gdzie zgłaszano propozycje, aby mieszkańcom regionu przygranicznego udostępniać niezbędne informacje również online lub za pomocą kodów QR.

Pełne wyniki ankiety zostaną udostępnione do pobrania na stronach internetowych partnerów projektu po jego zakończeniu.

5. REKOMENDACJE DZIAŁAŃ

W ramach poszczególnych wydarzeń partycypacyjnych z udziałem obywateli, w szczególności podczas czterech pierwszych dużych polsko-niemieckich dialogów obywatelskich, możliwe było zebranie wielu różnych postulatów, palących pytań oraz przykładowych pomysłów mieszkańców. Skoncentrowaliśmy się na następujących pytaniach:

- Co jest dla Państwa ważne w strefie przygranicznej?
- Co Państwa zdaniem jest potrzebne, aby poprawić współpracę transgraniczną?
- Czego Państwu brakuje?

Podczas czwartego Polsko-Niemieckiego Dialogu Obywatelskiego w październiku 2024 roku zebrani uczestnicy określili najważniejsze dla nich rekomendacje działań i skonkretyzowali ich brzmienie. Prace odbywały się w trzech grupach tematycznych: **transgraniczna opieka zdrowotna, transgraniczna oferta edukacyjna oraz transgraniczny transport publiczny i turystyka**. Powyższe obszary tematyczne wyłoniły się z wcześniejszych dialogów obywatelskich i zostały uznane przez wszystkich uczestników za kluczowe w kontekście kryzysów, niezbędnych i pilnych działań do podjęcia na rzecz poprawy infrastruktury oraz współpracy na polsko-niemieckim pograniczu.

Podczas czwartego Polsko-Niemieckiego Dialogu Obywatelskiego uczestnicy mieli również możliwość zagłosowania na najważniejsze dla nich rekomendacje. Każdy mieszkaniec mógł oddać trzy głosy na poszczególne propozycje w ramach danej grupy tematycznej. W wydarzeniu wzięło udział łącznie 66 osób. Wyniki głosowania zostały podane w nawiasach przy każdej rekomendacji.

5.1 Transgraniczna opieka zdrowotna

- Łatwy dostęp do usług opieki zdrowotnej, przynajmniej podstawowych świadczeń, w ramach „eksperymentalnego rozwiązania na tzw. wyspie” dla polsko-niemieckiego regionu przygranicznego (18 głosów)
- Uproszczenie procedur refundacji kosztów za usługi zdrowotne każdego rodzaju dla osób mieszkających w regionie przygranicznym (16 głosów)

Kwestia łatwego dostępu do usług opieki zdrowotnej po obu stronach granicy oraz uproszczonej refundacji kosztów była kluczowym tematem wszystkich czterech dialogów obywatelskich. Obywatele wskazali na pilną potrzebę rozwiązania tych kwestii i zaapelowali do przedstawicieli władz oraz administracji publicznej o wrażliwość na trudne sytuacje w regionie przygranicznym.

 Zdjęcie 15: Flipchart – Dialog Obywatelski w Dychowie

Zarekomendowano uproszczenie dostępu do Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego dla obywateli polskich oraz zmniejszenie biurokracji związanej z rozliczaniem usług zdrowotnych po obu stronach granicy.

- ! • **Lepsza (dwujęzyczna) informacja o placówkach zdrowotnych, ich ofercie oraz ewentualnej obsłudze w języku obcym po stronie niemieckiej i polskiej (12 głosów)**

Podkreślono konieczność zapewnienia lepszej dwujęzycznej informacji o placówkach medycznych i lekarzach, co pozwoliłoby na skuteczniejsze korzystanie z usług zdrowotnych w regionie. Szczególnie na terenach wiejskich pogranicza może powstać efekt synergii, dzięki wzajemnemu uzupełnianiu się oferty medycznej.

- ! • **(Lepsza) współpraca między niemieckimi i polskimi placówkami zdrowotnymi (9 głosów)**

Dodatkowo uznano, że należy wprowadzić transgraniczne transporty medyczne, aby osoby nieposiadające samochodu lub dostępu do transportu publicznego mogły również skorzystać z opieki zdrowotnej w kraju sąsiednim.

- ! • **Uproszczenie procesu uznawania niemieckich i polskich kwalifikacji medycznych (8 głosów)**

Uzupełniając powyższe punkty, zwrócono uwagę na konieczność objęcia rekomendacjami również ratownictwo medyczne. Podkreślono także potrzebę uwzględnienia w szczególności seniorów, np. poprzez opracowanie dla nich ofert wsparcia i usług towarzyszących względnie

o przygotowanie takich ofert.

Wszyscy uczestnicy dyskusji uznali rozwój opieki zdrowotnej we wspólnym polsko-niemieckim regionie za istotny cel. W kontekście reformy szpitalnej realizowanej obecnie w Niemczech, podkreślono potrzebę pilnych dostosowań i usprawnień

 Zdjęcie 16: Flipchart „Zdrowie“ podczas Dialogu Obywatelskiego w Dychowie

w tym zakresie oraz skierowano je do decydentów na wszystkich szczeblach. Jednocześnie rekomendacje te powinny zostać wdrożone również po stronie polskiej, uwzględniając wiedzę Ministerstwa Zdrowia RP.

5.2 Transgraniczne oferty edukacyjne

- ! • **Wzmocnienie „przedszkoli z ofertą nauki języka obcego” (19 głosów)**

Wzmocnienie przedszkoli z ofertą nauki języka obcego ma ogromne znaczenie. Im wcześniej dzieci zaczynają uczyć się języka sąsiada, tym szybciej go opanowują i kojarzą z pozytywnymi doświadczeniami.

W 2024 roku rozpoczęto realizację transgranicznego projektu modelowego „Most językowy Euroregionu Spree-Neiße-Bober/ Sprewa-Nysa-Bóbr” (<http://euroregion-snb.pl/most-jezykowy/>), finansowanego w ramach INTERREG VI A. W projekcie biorą udział m.in. cztery przedszkola

z Gubina i Guben, realizując pilotażową metodę immersji językowej. Takie inicjatywy powinny być rozwijane, a ich wyniki wykorzystywane do trwałego wdrażania i promowania nauki języka w przedszkolach regionu przygranicznego.

Zaleca się również, aby polskie nauczycielki przedszkolne mogły nauczać języka niemieckiego, zanim osiągną poziom językowy B2. Celem jest pozyskanie większej liczby nauczycieli i ich odpowiednie wspieranie.

Dodatkowo zaleca się utworzenie sieci nauczycieli. W tym celu należy najpierw dotrzeć do polskich i niemieckich nauczycieli, którzy uczą się języka sąsiada

- ! • Zaleca się utworzenie grup roboczych z udziałem nauczycieli, aby umożliwić im wymianę doświadczeń. Należy promować atrakcyjne, dwujęzyczne programy szkoleń i studiów kierowane do nauczycieli i wychowawców na pograniczu (14 głosów)

 Zdjęcie 17: Głosowanie w sprawie ofert edukacyjnych podczas Dialogu Obywatelskiego w Kosarzynie

Zaleca się utworzenie kierunków kształcących nauczycieli języka polskiego i łużyckiego na Uniwersytecie Technicznym w Cottbus-Senftenberg (BTU Cottbus-Senftenberg) oraz ustanowienie stypendiów dla studentów tych specjalizacji. Ponadto

należy ustanowić stypendia dla studentów ww. kierunków nauczycielskich. Dodatkowo postulowane jest umożliwienie odbywania praktyk i staży pedagogicznych oraz realizacji przygotowania zawodowego dla nauczycieli w szkołach w Gubinie i Guben lub w innych placówkach na pograniczu. Zaproponowano również modyfikację programu nauczania języka niemieckiego w polskich szkołach – mniej gramatyki, a więcej praktycznych umiejętności i wiedzy przydatnej w codziennym życiu.

- ! • Dodatkowe zajęcia językowe w szkołach (10 głosów)

Zaleca się organizację dodatkowych zajęć językowych w szkołach (kółka języka niemieckiego w Polsce oraz języka polskiego w Niemczech). Jest to kluczowy element zapewniający ciągłość nauki języka sąsiada. Zajęcia te mogłyby być prowadzone np. w ramach praktyk studenckich przez przyszłych nauczycieli. Wskazano również na konieczność obniżenia progów dostępu dla uczących się i nauczających. Dodatkowo zwrócono uwagę, że w Polsce urzędy pracy dysponują budżetem na kształcenie osób bezrobotnych, ale nie mogą go przeznaczać na kursy języków obcych. Zaleca się umożliwienie finansowania kursów języka niemieckiego przez urzędy pracy na pograniczu.

- ! • Udostępnienie informacji o możliwościach nauki języka sąsiada w formie mapy edukacyjnej prezentującej przejrzyste zestawienie dostępnych ścieżek kształcenia oraz instytucji edukacyjnych w regionie (6 głosów)

Wskazano również na konieczność zapewnienia lepszego dostępu do informacji poprzez ich publikację w Internecie.

- ! • Dwujęzyczne oferty edukacyjne dla innych przedmiotów i zapewnienie ich regularności (6 głosów)

Dwujęzyczne programy nauczania można połączyć z przekazywaniem wiedzy z zakresu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego pogranicza.

Zdjęcie 18: Stopa niemowlaka podczas Dialogu Obywatelskiego w Dychowie

Takie rozwiązanie mogłoby również pomóc w uzupełnieniu braków kadrowych w szkołach partnerskich w strefie przygranicznej

5.3. Transgraniczny publiczny transport zbiorowy

W tym obszarze głosowano na trzy rekomendacje.

- ! • Rozwój transgranicznych ofert biletowych, np. Cottbus–Gubin, Cottbus–Zielona Góra (14 głosów)

Zaleca się nawiązanie kontaktu z Zarządem Transportu Berlin-Brandenburgia (VBB), Polregio i PKS w celu rozszerzenia ważności istniejących ofert biletowych na kolejne regiony wzdłuż Nysy. Taka rozbudowa oferty biletowej przyczyniłaby się do intensyfikacji wymiany społecznej i kulturalnej między mieszkańcami, ponieważ umożliwiłaby łatwiejsze i wygodniejsze podróżowanie.

Obecnie wiele osób rezygnuje z wyjazdów (podróży) do sąsiedniego kraju, ponieważ proces zakupu dodatkowych biletów wydaje się im zbyt skomplikowany.

- ! • Poprawa koordynacji operatorów transportu publicznego na polsko-niemieckim pograniczu – w zakresie połączeń autobusowych i kolejowych, komunikacji zastępczej, zmian rozkładów jazdy, planowania oferty transportu oraz zapewnienia dogodnych przesiadek (7 głosów)

Aby umożliwić mieszkańcom i turystom w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr udział w wydarzeniach kulturalnych, również bez korzystania z samochodu i także wieczorami, zaleca się utworzenie specjalnych linii autobusowych, które dowoziłyby pasażerów na takie wydarzenia.

- ! • Udostępnienie informacji o ofertach biletowych i rozkładach jazdy w trzech językach (polski, niemiecki, angielski) (3 głosy)

Informacje te powinny być dostępne zarówno online, np. poprzez kody QR, jak i w wersji drukowanej – np. w punktach informacji turystycznej, urzędach miejskich, stowarzyszeniach kulturalnych oraz w ogólnodostępnych miejscach, takich jak piekarnie, cukiernie czy sklepy spożywcze, itp.

5.4. Turystyka transgraniczna

- ! • Wzmocnienie współpracy pomiędzy organizacjami turystycznymi w polsko-niemieckim regionie przygranicznym w celu realizacji wspólnych projektów, np. rewitalizacji Wzgórz Gubińskich, szkolenia

dwujęzycznych przewodników turystycznych, promowania wzajemnych wymian, itp. (8 głosów)

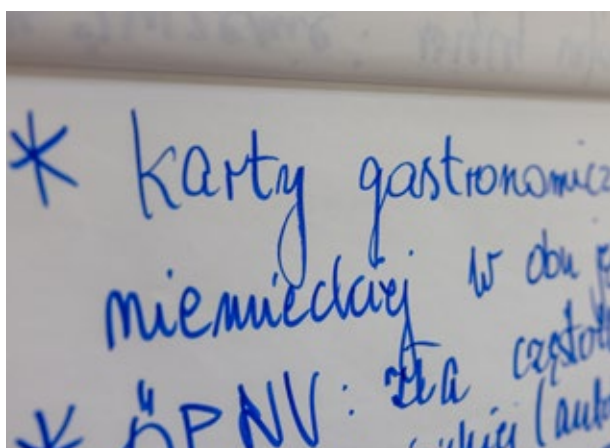
! • Tworzenie i poprawa dostępu do atrakcji turystycznych na pograniczu polsko-niemieckim poprzez dodatkowe, najlepiej trójjęzyczne oznakowanie w językach polskim, niemieckim i angielskim, np. w postaci kodów QR przy kościołach (5 głosów)

! • Wykorzystanie istniejących dwujęzycznych stron internetowych instytucji i stowarzyszeń turystycznych oraz ich wzajemne powiązanie, np. Geopark UNESCO Łuk Mużakowa (4 głosy)

! • Utworzenie polsko-niemieckiego kalendarza imprez, np. dla dwumiasta Gubin-Guben oraz szerzej – Brandenburgii i województwa lubuskiego (4 głosy)

! • Opracowanie trójjęzycznych kart menu (polski, niemiecki, angielski) w obiektach turystycznych (restauracje itp.) – jako zalecenie dla organizacji regionalnych, takich jak Izba Handlowo-Przemysłowa (IHK), Izba Rzemieślnicza (HWK) i Związek Hotelarzy i Gastronomów (DEHOGA) (4 głosy)

! • Utworzenie transgranicznego biletu łączącego atrakcje turystyczne (4 głosy)

 Zdjęcie 19: Flipchart dotyczący turystyki podczas Dialogu Obywatelskiego w Dychowie

W celu ograniczenia kosztów transgranicznej współpracy i komunikacji zaleca się wspieranie już działających organizacji, zamiast tworzenia wielu nowych aplikacji i instytucji. Należy także zidentyfikować istniejące strony internetowe związane z turystyką, stworzyć ich bazę i nawiązać współpracę z ich operatorami.

Mieszkańcy dostrzegają ścisły związek między kwestiami związanymi z regionalnym transportem publicznym a rozwojem turystyki. Aby transgraniczne projekty i inicjatywy w tych dwóch obszarach mogły być realizowane w sposób zrównoważony, kluczowe znaczenie ma wsparcie finansowe regionu przygranicznego ze strony instytucji państwowych. Dotyczy to w szczególności następujących aspektów:

- Rozbudowy transgranicznego transportu publicznego w celu promowania wymiany międzykulturowej we wszystkich obszarach (również z uwzględnieniem wsparcia rynku pracy),
- Wspierania dwujęzycznych projektów kulturalnych i turystycznych, aby wzmocnić współżycie społeczności przygranicznych i uczynić je odpornymi na kryzysy. Celem jest stworzenie podstaw do skutecznej i szybkiej pomocy transgranicznej w sytuacjach kryzysowych (itp. klęski żywiołowe, niekontrolowane przekraczanie granicy, zagrożenie podstawowego bezpieczeństwa mieszkańców podczas pandemii itp.).

5.5. Myśl przewodnia współpracy obywateli

Polsko-niemiecki obszar przygraniczny to nie tylko przestrzeń formalnych instytucji i istniejącej infrastruktury, lecz przede wszystkim wspólnota ludzi, którzy na co dzień – fizycznie i mentalnie – przekraczają granicę. Wzajemne wsparcie, pomoc w sytuacjach kryzysowych oraz nieustanna wymiana informacji i doświadczeń między mieszkańcami stanowią fundamentalne elementy wzmacniające współpracę transgraniczną, szczególnie w momentach kryzysowych.

W ramach pięciu polsko-niemieckich dialogów obywatelskich wielokrotnie podkreślono znaczenie następujących aspektów współpracy jako motywu przewodniego:

! • Sieci powiązań i codziennej współpracy obywatelskiej

Mieszkańcy obszaru przygranicznego ściśle współdziałają w zakresie edukacji, gospodarki, kultury oraz wzajemnej pomocy sąsiedzkiej.

! • Empatii i pomocniczości transgranicznej

Kryzysy, takie jak pandemia koronawirusa czy klęski żywiołowe, uwiaryściły konieczność wzajemnej solidarności, szybkiego reagowania i elastycznych metod działania.

! • Stałego i interdyscyplinarnego przepływu informacji

Codzienne życie w obszarze transgranicznym wymaga efektywnej i dwujęzycznej komunikacji, umożliwiającej szybkie podejmowanie decyzji.

! • Znaczenia przyjaźni polsko-niemieckiej

Relacje międzyludzkie stanowią kluczowy element stabilności i bezpieczeństwa regionu.

! • Działania na rzecz sąsiada

Gotowość do wspierania lokalnych inicjatyw, wymiany doświadczeń oraz uczenia się z błędów sąsiedniego kraju przyczynia się do zrównoważonego rozwoju wspólnej przestrzeni transgranicznej.

Polsko-niemiecka współpraca obywatelska wymaga systematycznego wsparcia poprzez programy edukacyjne, inicjatywy wolontariackie oraz wspólne projekty obejmujące wszystkie aspekty życia społecznego. Działania te umożliwiają dalsze pogłębianie relacji sąsiedzkich oraz bardziej efektywne stawianie czoła przyszłym wyzwaniom.

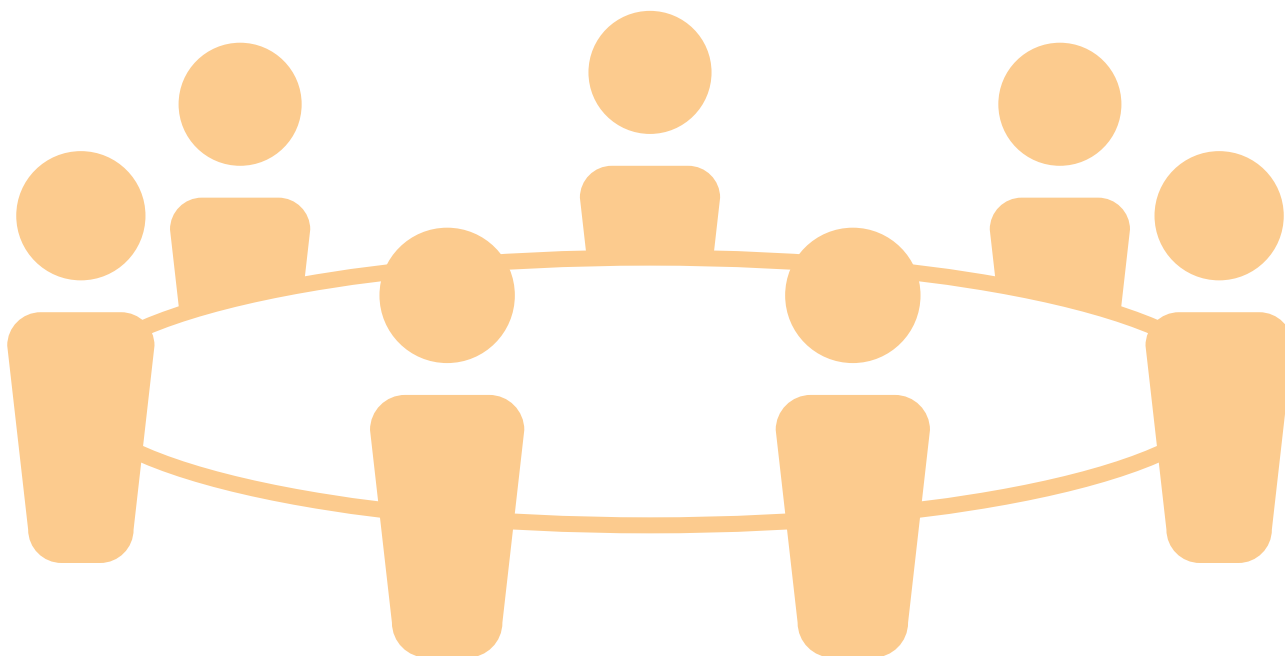
6. PODSUMOWANIE I PERSPEKTYWY NA PRZYSZŁOŚĆ

Transgraniczna partycypacja obywatelska na poziomie lokalnym to prawdziwa praca pionierska, a nasz projekt należy do pierwszych inicjatyw tego rodzaju w Polsce i w Niemczech Wschodnich. W związku z tym razem z naszymi partnerami projektu wkroczyliśmy na nieznany teren. W trakcie realizacji projektu stało się jasne, że istnieje bardzo duże zainteresowanie obywateli udziałem w procesie partycypacji. Szczególnie wysoka była gotowość do udziału w dyskusjach podczas dialogów obywatelskich, a zainteresowanie udziałem

wyraża również nadzieję na przyszłość. Z naszego punktu widzenia potrzeba transgranicznych form wymiany i możliwości współpracy w naszym polsko-niemieckim regionie przygranicznym nawet wzrosła, co uważamy za najbardziej wartościowy wynik projektu.

Patrząc wstecz, możemy stwierdzić, że udało nam się osiągnąć założone cele projektu. Szczególnie istotne było sprawne połączenie różnych form partycypacji oraz elastyczne dostosowanie

formy dialogów obywatelskich – od ogólnych pytań, przez opracowanie konkretnych obszarów tematycznych, aż do wyboru i sformułowania konkretnych rekomendacji działań, które zostały przekazane przedstawicielom władz na poziomie gminnym, powiatowym, wojewódzkim i krajowym. W czasie trwania projektu udało nam się osiągnąć bardzo konkretne rezultaty.

Krytycznie należy jednak ocenić fakt, że nie udało nam się w pełni zaangażować młodych ludzi w dialogi obywatelskie. W przypadku kontynuacji procesu partycypacji konieczne będą inne formy

dotarcia do tej grupy oraz ewentualnie inne formaty spotkań. Należy również poszerzyć zakres wyboru istotnych tematów.

Ogólnie rzecz biorąc, jesteśmy jednak zadowoleni z wyników naszego „pierwszego dzieła”. Wspólny region przygraniczny potrzebuje trwałych struktur i działań na rzecz transgranicznej partycypacji obywatelskiej, zarówno w celu pogłębienia istniejących tematów, jak i zwrócenia uwagi na nowe kwestie. Proces partycypacji obywatelskiej na naszym pograniczu powinien być zatem kontynuowany.

Pandemia COVID-19 unaoczniała niczym soczewka, jak istotna jest sprawna współpraca w polsko-niemieckim regionie przygranicznym oraz jak dotkliwe skutki przyniosło tymczasowe zamknięcie granic. W tym kontekście uczestnicy dialogów obywatelskich wyrazili pragnienie dalszej intensyfikacji współpracy i lepszego wykorzystania istniejących synergii, zamiast ich ograniczania. Również po zakończeniu obecnego procesu partycypacyjnego powinny nadal funkcjonować platformy wymiany, na których obywatele będą mogli w sposób przejrzysty dzielić się swoimi doświadczeniami i informacjami. Ponadto planowane jest, aby polsko-niemiecka Rada Obywatelska kontynuowała swoją działalność na zasadzie wolontariatu także po zakończeniu projektu. W tym celu organ ten ma pozostać w stałym kontakcie z Euroregionem. Przewiduje się np., że Rada Obywatelska będzie przedstawiać wyniki swojej pracy podczas corocznego walnego zgromadzenia członków Euroregionu.

Wspólnie z partnerami projektu planujemy kontynuację procesu partycypacyjnego, aby nadal utrzymywać rozpoczęte praktyczne działania w zakresie polsko-niemieckiej partycypacji obywatelskiej. Ponadto istotnym celem jest dalszy rozwój kultury partycypacji, która się zrodziła i została pozytywnie odebrana, a także podejmowanie działań na rzecz wdrażania sformułowanych rekomendacji i pomysłów obywateli na różnych szczeblach politycznych i eksperckich oraz w odpowiednich gremiach w Polsce i Niemczech.

Wiele opinii obywateli zostało dotychczas jedynie zebranych, a nie wszystkie propozycje dało się przyporządkować do czterech grup tematycznych. Jakie rozwiązania należy więc znaleźć i wypracować, jeśli chodzi np. o dwujęzyczne platformy

cyfrowe i dystrybucję informacji? Jakie możliwości komunikacyjne istnieją, aby w sposób przystępny dla obywateli przekazywać wytyczne dotyczące działań i ich uzasadnienie w sytuacjach kryzysowych? Jakie polityczne wsparcie ma partycypacja obywatelska w demokratycznym współdziałaniu w naszym regionie przygranicznym i jakie ramy prawne będą w przyszłości konieczne? Jakie dodatkowe podmioty powinny wspierać ten proces utrwalania działań? Na te i wiele innych pytań należy znaleźć praktyczne i szybkie odpowiedzi. Ponadto konieczne jest ustanowienie polsko-niemieckiej Rady Obywatelskiej jako stałej i widocznej platformy obywatelskiej poświęconej sprawom transgranicznym. W związku z tym dotychczasowi partnerzy projektu opracują tzw. koncepcję utrwalenia działań służącą dalszej kontynuacji projektu.

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1:	Dialog obywatelski w Forst (Lasuitz)	4
Zdjęcie 2:	Projekt transgraniczny	6
Zdjęcie 3:	Uczestnicy dialogu obywatelskiego w Forst (Lausitz)	10
Zdjęcie 4:	Partycypacja obywatelska podczas dialogu w Dychowie	11
Zdjęcie 5:	Partycypacja obywatelska podczas dialogu w Dychowie	12
Zdjęcie 6:	Uczestnicy dyskusji podczas dialogu w Guben	12
Zdjęcie 7:	Partycypacja obywatelska podczas dialogu w Kosarzynie	13
Zdjęcie 8:	Moderacja podczas dialogu obywatelskiego w Dychowie	15
Zdjęcie 9:	Przekazanie raportu podczas wydarzenia podsumowującego w Guben	16
Zdjęcie 10:	Dyskusja panelowa dotycząca transgranicznej opieki zdrowotnej	17
Zdjęcie 11:	Panel dyskusyjny dotyczący transgranicznych ofert edukacyjnych	18
Zdjęcie 12:	Panel dyskusyjny dotyczący transgranicznych ofert edukacyjnych	19
Zdjęcie 13:	Publiczność podczas wydarzenia podsumowującego w Guben	20
Zdjęcie 14:	Polsko-Niemiecka Rada Obywatelska	22
Zdjęcie 15:	Flipchart – Dialog Obywatelski w Dychowie	25
Zdjęcie 16:	Flipchart „Zdrowie” podczas Dialogu Obywatelskiego w Dychowie	26
Zdjęcie 17:	Głosowanie w sprawie ofert edukacyjnych podczas Dialogu Obywatelskiego w Kosarzynie	27
Zdjęcie 18:	Stopa niemowlaka podczas Dialogu Obywatelskiego w Dychowie	28
Zdjęcie 19:	Flipchart dotyczący turystyki podczas Dialogu Obywatelskiego w Dychowie	29

ZALÄCZNIK

Guben 25.07.2024

EUROREGION
SPREE-NEISSE-BOBER
SPREWA-NYSA-BÓBR

Euroregion Spree-Neiße-Bober e.V. | Berliner Straße 7 | 03172 Guben

**Euroregion
Spree-Neiße-Bober e.V.**
Berliner Straße 7
03172 Guben
Telefon (03561)3133

info@euroregion-snb.de
www.euroregion-snb.de

Sparkasse Spree-Neiße
DE841805 0000 3504 10063
SWIFT-BIC WELADED1CBN

OFFENER BRIEF

des Bürgerbeirates im Projekt „Gemeinsam
stärker! Gemeinsame Krisenbewältigung
in der deutsch-polnischen Grenzregion“

Sehr geehrter Herr Bundeskanzler Scholz,
sehr geehrter Herr Premier Tusk,
sehr geehrter Herr Minister Prof. Dr. Lauterbach,
sehr geehrte Frau Ministerin Leszczyna,
sehr geehrter Herr Ministerpräsident Dr. Woidke,
sehr geehrter Herr Marschall Jabłoński,
sehr geehrter Herr Wojewode Cebula,

*M*it Einführung der Europäischen Patientenmobilitätsrichtlinie im Oktober 2013 bezogen auf die in der Republik Polen versicherten Menschen gab es in der Euroregion Spree-Neiße-Bober (Euroregion) sowie in der Doppelstadt Guben-Gubin vielfältige Aktivitäten, um eine grenzüberschreitende Gesundheitsversorgung zu ermöglichen und um die Aufgaben in diesem Bereich der Daseinsvorsorge gemeinsam zu bewältigen. Dabei stand und steht die schrittweise Angleichung der Lebensbedingungen für die im Grenzraum lebenden Menschen im Fokus.

Die plötzliche, vorübergehende Schließung der Grenze zwischen Polen und Deutschland während der Corona Pandemie im Jahr 2020 stellte auch die Gesundheitsversorgung in der Doppelstadt Guben-Gubin, hier v.a. im Gubener Krankenhaus,

LIST OTWARTY

Rady Obywatelskiej w ramach projektu „Razem
silniejsi! Wspólne zarządzanie kryzysowe na
polsko-niemieckim pograniczu”

Szanowny Pan Premier Donald Tusk,
szanowny Pan Kanclerz Olaf Scholz,
szanowna Pani Minister Izabela Leszczyna,
szanowny Pan Minister prof. dr Karl Lauterbach,
szanowny Pan Marszałek Marcin Jabłoński,
szanowny Pan Wojewoda Marek Cebula,
szanowny Pan Premier dr Dietmar Woidke,

*W*raz z wprowadzeniem w październiku 2013 roku Europejskiej Dyrektywy o Mobilności Pacjentów, w odniesieniu do osób ubezpieczonych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr (Euroregion) oraz w dwumieście Guben-Gubin podjęto szereg działań mających na celu umożliwienie transgranicznej opieki zdrowotnej oraz wspólne zarządzanie zadaniami w tym obszarze usług użyteczności publicznej. W tym kontekście szczególnie uwaga poświęcana jest stopniowej harmonizacji warunków życia mieszkańców pogranicza.

Nagłe, tymczasowe zamknięcie granicy między Polską a Niemcami podczas pandemii koronawirusa w 2020 roku stanowiło także dla opieki zdrowotnej w dwumieście Guben-Gubin, zwłaszcza dla szpitala Naëmi-Wilke-Stift w Guben, niezwykle

dem Naëmi-Wilke-Stift, vor krisenbedingte, außerordentlich hohe Herausforderungen.

Dank der Flexibilität und Einsatzbereitschaft insbesondere durch die polnischen Grenzpendler im Gesundheitsbereich konnte diese bedrohliche Situation gemeistert werden.

Folgerichtig und dankenswerterweise ist die **Euroregion Spree-Neiße-Bober Teil des Projektes „Gemeinsam stärker! Gemeinsame Krisenbewältigung in der deutsch-polnischen Grenzregion“** geworden. Mit Unterstützung der Robert-Bosch-Stiftung treffen sich seit September 2023 Bürgerinnen und Bürger der Euroregion zu Bürgerdialogen. Zur Vor- und Nachbereitung dieser Dialogveranstaltungen, an denen u.a. auch nach dem Zufallsprinzip ausgewählte Personen aus Polen und Deutschland mitwirken, wurde ein Bürgerbeirat berufen.

Im **3. Bürgerdialog** wurden in der **Diskussionsgruppe Gesundheit** die Inhalte der vorangegangenen Veranstaltungen **zur Fragestellung: „Wie soll die grenzüberschreitende medizinische Versorgung unserer Grenzregion zukünftig gestaltet und gesichert werden?“** so verdichtet, dass die Weiterentwicklung von Antworten, zu erarbeitenden Konzepten und Projekten mit jeweils praxisrelevanten Umsetzungsschritten nicht ohne klare Aussagen zu politischen Zielsetzungen sowie die Anpassung rechtlicher und ökonomischer Rahmenbedingungen möglich ist.

Daher hat sich der Bürgerbeirat in seiner Sitzung am 27. Juni 2024 dazu entschlossen, diesen offenen Brief an Sie als politische Verantwortungsträger und an Sie als in den Fragen der Daseinsvorsorge im Gesundheitsbereich sachlich Zuständige zu richten.

Wir sehen es als dringend erforderlich an, dass von der Bevölkerung auf beiden Seiten der Grenze gesundheitliche Versorgungsleistungen jederzeit gleichermaßen in Anspruch genommen werden können.

wyzwanie wynikające z sytuacji kryzysowej.

Dzięki elastyczności i zaangażowaniu polskich pracowników transgranicznych, w szczególności w sektorze opieki zdrowotnej, udało się przezwyciężyć tę trudną sytuację.

W konsekwencji Euroregion Spree-Nysa-Bóbr stał się częścią projektu **„Razem silniejsi! Wspólne zarządzanie kryzysowe na polsko-niemieckim pograniczu“**. Dzięki wsparciu Fundacji Roberta Boscha, mieszkańcy euroregionu mają możliwość spotkania podczas dialogów obywatelskich, które odbywają się od września 2023 roku. Powołana została Rada Obywatelska, która przygotowuje i monitoruje powyższe wydarzenia, w których uczestniczą między innymi osoby wybrane losowo z Polski i Niemiec.

Podczas **III Dialogu Obywatelskiego grupa ds. zdrowia** stwierdziła tak dużą koncentrację zagadnień z poprzednich wydarzeń **wokół pytania: „W jaki sposób należy zorganizować i zabezpieczyć transgraniczną opiekę medyczną na naszym pograniczu na przyszłość?“**, że próba sformułowania odpowiedzi, opracowania koncepcji i projektów wraz z planem praktycznego wdrożenia nie jest możliwa bez jasnego określenia celów politycznych oraz dostosowania warunków prawnych i ekonomicznych.

Członkowie Rady Obywatelskiej na posiedzeniu w dniu 27 czerwca 2024 roku postanowili skierować niniejszy list otwarty do Państwa, czyli reprezentantów politycznych oraz osób odpowiedzialnych za sprawy leżące w interesie ogółu w sektorze opieki zdrowotnej.

Dostrzegamy pilną potrzebę zapewnienia dostępu do usług opieki zdrowotnej dla ludności po obu stronach granicy, z których będzie możliwość skorzystania w każdym momencie w równym stopniu.

Szczególnie w kontekście kryzysu lat 2020-2022 jasne stało się, jak ważne jest opracowanie skoordynowanych koncepcji i działań długoterminowych,

Gerade vor dem Hintergrund des Krisengeschehens innerhalb der Jahre 2020 bis 2022 zeigt sich, wie wichtig es ist, wenn abgestimmte Konzepte und Maßnahmen langfristig entwickelt werden und im Krisenfall praxisnah zur Anwendung kommen könnten.

Unabhängig davon, sind sowohl im Notfall als auch im regelhaften Versorgungsfall die Ressourcen und Strukturen auf beiden Seiten der Grenze, insbesondere in der Doppelstadt Guben-Gubin mit dem Naëmi-Wilke-Stift, in der Lausitz Klinik in Forst (Lausitz) und im Hinblick der sich im Aufbau befindlichen medizinischen Universität Lausitz - Carl Thiem in Cottbus ergänzungsfähig und ergänzungsbedürftig. Vorhandene Infrastruktur kann besser ausgelastet und effizienter genutzt werden, Fachpersonal in Pflege, Medizin und in therapeutischen Berufen muss zu attraktiven Bedingungen zum Aufbau eines grenzüberschreitenden Versorgungsnetzes gewonnen werden.

Aus Sicht der Bürger ist es möglich, notwendig und wirtschaftlich sinnvoll, Wartezeiten abzubauen, Fahrzeiten zu verkürzen und Versorgungslücken zu schließen.

Um eine bedarfsgerechte medizinische Versorgung zu gewährleisten, erwarten wir von den Regierungen und den Kostenträgern auf deutscher und polnischer Seite:

- Kostenregulierungsprobleme und andere bürokratische Hindernisse, die die reibungslose Inanspruchnahme von Gesundheitsdienstleistungen über Grenzen hinweg hemmen, zeitnah spürbar abzubauen.
- Um den grenzüberschreitenden Zugang zur Gesundheitsversorgung zu vereinfachen, müssen das deutsche und polnische Krankenversicherungssystem durchlässiger gestaltet werden.
- Die Kostenträger beider Seiten sind aufgefordert, Gesundheitsdienstleistungen jeder Art für in der Grenzregion lebende Menschen im jeweils anderen Land anzuerkennen

które można wdrożyć w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej.

Niezależnie od powyższego, zarówno dla reagowania w nagłych wypadkach, jak i w ramach świadczenia regularnej opieki zdrowotnej, należy polepszać zasoby i struktury po obu stronach granicy, w szczególności w dwumieście Guben-Gubin wraz ze szpitalem Naëmi-Wilke-Stift, w Klinice Łużyckiej w Forst (Lausitz) oraz w aktualnie tworzonego Łużyckim Uniwersytecie Medycznym - Carl Thiem w Cottbus. Istniejącą infrastrukturę można lepiej i wydajniej wykorzystywać, a wyspecjalizowany personel pielęgniarski, medyczny i terapeutyczny musi być rekrutowany na atrakcyjnych warunkach w celu stworzenia transgranicznej sieci opieki.

Z punktu widzenia obywateli możliwe, konieczne i ekonomicznie uzasadnione jest skrócenie czasu oczekiwania na usługi, czasu dojazdu i zlikwidowanie luk w usługach.

Oczekujemy, że rządy i organizacje finansujące zarówno po stronie niemieckiej, jak i polskiej zapewnią opiekę medyczną zgodnie z zapotrzebowaniem:

- Problemy związane z regulacją kosztów i inne przeszkody biurokratyczne, które utrudniają płynne korzystanie z usług opieki zdrowotnej ponad granicami, powinny zostać zauważalnie zmniejszone w odpowiednio krótkim czasie.
- W celu uproszczenia transgranicznego dostępu do opieki zdrowotnej, niemieckie i polskie systemy ubezpieczeń zdrowotnych powinny zostać uelastycznione.
- Wzywa się płatników obu krajów do uznania wszelkiego rodzaju usług opieki zdrowotnej świadczonych na rzecz mieszkańców pogranicza w drugim kraju oraz do ułatwienia zwrotu kosztów i minimalizacji biurokracji.
- W oparciu o doświadczenia związane ze stosowaniem europejskiej dyrektywy w sprawie mobilności pacjentów, należy zwiększyć wzajemną dostępność standardowych usług

und die Kostenerstattung bürokratiearm zu ermöglichen.

- Ausgehend von den Erfahrungen mit der Anwendung der Europäischen Patientenmobilitätsrichtlinie ist in der Grenzregion die beiderseitige Zugänglichkeit für medizinische Regelleistungen zu erweitern.
- Von den Regierungen erwarten wir einen über die Möglichkeiten der Kostenträger hinausgehenden Finanzierungsbedarf zu verhandeln und auszugleichen bzw. Wege dahin zu ebnen.

Mit der hier nicht abschließenden Auflistung von Anregungen und Problembenennungen verbinden wir den Hinweis und die Hoffnung, dass durch den freien Zugang zu gesundheitlichen Versicherungsleistungen für die Bewohner unserer deutsch-polnischen Grenzregion sich die Lebensbedingungen auf beiden Seiten spürbar verbessern werden. Der möglicherweise anfangs entstehende zusätzliche Aufwand ist eine sinnvolle und kostengünstige Investition in die Zukunft, weil er auch die Attraktivität für die grenznahen Wirtschaftsräume deutlich erhöht.

Die Bürgerinnen und Bürger in der Euroregion leben mit großer Selbstverständlichkeit den europäischen Gedanken. Sie wollen mit gleicher Selbstverständlichkeit auch jeweils an einer als gemeinsam verstandenen Daseinsvorsorge im jeweils anderen Land teilhaben.

Die bisherigen Projekte in unserer Euroregion, insbesondere des Naëmi-Wilke-Stifts und der Stadt Gubin, zur grenzüberschreitenden Gesundheitsversorgung halten wir dahingehend und unter Berücksichtigung, dass es in der polnischen Hälfte der Doppelstadt kein Krankenhaus gibt, für wegweisend, richtig und notwendig. Sie benötigen jedoch gesicherte Rahmenbedingungen, um eine nachhaltige und allgemeine Wirksamkeit zu entfalten.

Am **15. Oktober 2024** wird der nächste deutsch-polnische Bürgerdialog stattfinden. In dessen Vorbereitung wünschen wir uns, dass von

medizinischen in der Grenzregion bei der Umsetzung.

- Oczekujemy, że rządy wynegocjują i zrekomensują wymagania finansowe, które przekraczają możliwości instytucji finansujących lub utorują drogę do tego.

Mając na uwadze tę nadal otwartą listę sugestii i problemów, pragniemy przekazać refleksję oraz wyrazić nadzieję, że swobodny dostęp do świadczeń zdrowotnych dla mieszkańców naszego polsko-niemieckiego regionu przygranicznego wyraźnie poprawi standard życia po obu stronach granicy. Dodatkowe koszty, które mogą się początkowo pojawić, stanowią rozsądną i opłacalną inwestycją w przyszłość, ponieważ znacznie podniosą atrakcyjność obszaru gospodarczego w obszarze przygranicznym.

Mieszkanki i mieszkańcy euroregionu realizują idee integracji europejskiej w sposób całkowicie naturalny. Z taką samą oczywistością pragną uczestniczyć w pojmowanym jako wspólny systemie usług publicznych dostępnym w drugim kraju.

Uważamy, że wspólne projekty zrealizowane w naszym Euroregionie, w szczególności przez Fundację Naëmi-Wilke-Stift i miasto Gubin, dotyczące transgranicznej opieki zdrowotnej, są pionierskie, adekwatne i potrzebne, biorąc pod uwagę fakt, że w polskiej części dwumiasta nie ma szpitala. Wymagają one jednak bezpiecznych ram w celu osiągnięcia trwałego i powszechnego efektu.

Kolejny Polsko-Niemiecki Dialog Obywatelski odbędzie się **15 października 2024** roku. W ramach przygotowań do tego dialogu chcielibyśmy otrzymać od Państwa sugestie, komentarze i konstruktywne propozycje. Jeśli mogą Państwo przekazać kontakty do właściwych osób do naszego dialogu obywatelskiego, byłby to bardzo konstruktywny krok w kierunku zapewnienia, że nasza inicjatywa zasłużyła na polityczną oraz merytoryczną uwagę. Obecna umowa koalicyjna Rządu Federalnego Niemiec przewiduje na stronie 108 trzy konkretne możliwości w kontekście transgranicznym w celu poprawy współpracy w obszarach

Ihrer Seite Anregungen, Hinweise und konstruktive Vorschläge unterbreitet werden.

Wenn Sie hilfreiche Ansprechpartner für unseren Dialog entsenden können, wäre das ein sehr konstruktiver Schritt, um unseren Anliegen politische und fachliche Aufmerksamkeit zu gewähren.

Der aktuelle Koalitionsvertrag der Bundesregierung sieht auf Seite 108 im grenzüberschreitenden Kontext drei konkrete Möglichkeiten vor, um die Zusammenarbeit in Grenträumen zu verbessern, u.a. mittels sog. **Experimentierklauseln**. Daher wäre es wichtig darzulegen, wie sich bspw. die Anwendung solcher Klauseln positiv auf die Reduzierung der o.g. Barrieren im Gesundheitswesen auswirken können.

Wir sind gespannt und freuen uns auf Ihre Unterstützung!

Gottfried Hain,

Sprecher des deutsch-polnischen
Bürgerbeirats für den Gesundheitsbereich/
Rzecznik ds. sektora zdrowia
Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej

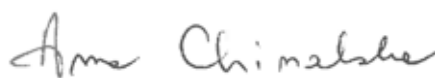

Carsten Jacob,

Geschäftsführer der Euroregion Spree-Neiße-
Bober e.V./
Dyrektor Euroregionu Spree-Neiße-Bober e.V.

przygranicznych, w tym za pomocą tzw. **klausul eksperymentalnych**. Dlatego ważne byłoby wyjaśnienie, w jaki sposób zastosowanie takich klauzul mogłoby mieć pozytywny wpływ na przykład na zmniejszenie wspomnianych barier w sektorze opieki zdrowotnej.

Cieszymy się na odpowiedź oraz Państwa wsparcie!

Anna Chinalska

Mitglied des deutsch-polnischen Bürgerbeirates /
Członkini Polsko-Niemieckiej Rady Obywatelskiej

EUROREGION
SPREE-NEISSE-BOBER
SPREWA-NYSA-BÓBR

